

- Seale, P. (1987). *The Struggle for Syria - A Study of Post-War Arab Politics*. London: I.B. Tauris.
- Sluglett, M.F. ve P. Sluglett (1987). *Iraq Since 1958 - From Revolution to Dictatorship*. London: KPI.
- Springborg, R. (1981). "Baathism in Practice: Agriculture, Politics, and Political Culture in Syria and Iraq." *Middle Eastern Studies*. Vol. 17, No. 2: 191-209.
- Suleiman, M.W. ve K.E. Koehn (1970). "Syria." *Governments and Politics of the Contemporary Middle East* T.Y. Ishmael. (der.) içinde. Ontario: The Dorsey Press.
- Van Dam, N. (1979). *The Struggle for Power in Syria*. London: Croom Helm.
- Van Dusen, M.H. (1972). "Political Integration and Regionalism in Syria." *Middle East Journal*. Vol. 26, No. 2: 123-136.

Modernin "Yasası" Olarak Kamp: Şiddet ve Politika Üzerine Bir Değerlendirme

Özet

İtalyan filozof Agamben kampı, devlet, ulus, toprak üçlüsüne eklenen dördüncü bir öge olarak tanımlıyor. Günümüzde olağanüstü hallerde uygulanan bir güvenlik önlemi olmaktan çıkan kampın kuraldışı kural hale getiren "yasası," havaalanlarından küresel kentlerin varoşlarına kadar pek çok mekânsal düzenlemede geçerliliğini sürdürmektedir. Bu çalışma, Agamben'in "Modernin Yasası Olarak Kamp" adlı makalesinin eleştirel bir değerlendirmesidir. Yurttaşların kendi iradeleriyle kendi kamplarını kurdukları yirminci yüzyılın son çeyreğinde, kampı yalnızca ulus-devletin sınırları içinde değerlendirmek çok eksik olacaktır—kampın yasası etkinlik alanını ulus-devletin sınırlarının dışına, sivil topluma kadar esnetmiştir.

Aykut Çelebi
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

The Camp as the "Law" of the Modern: An Appraisal on Violence and Politics

Abstract

Italian philosopher Agamben defines camp as a fourth element added to the state-nation-territory triplet. The camp, whose "law" turns unlawful into law, has ceased to be a security precaution adopted during the states of emergency, and has begun to apply to many contemporary spatial arrangements from the airport to the ghetto of the global city. This study is a critical appraisal of Agamben's article titled "The Camp as the Nomos of the Modern." In the last quarter of the twentieth century when the citizens wilfully build their own camps, it would be very inadequate to think of camp merely within the limits of the nation-state—the law of camp has extended its field of force beyond the borders of the nation-state into the civil society.

Modernin "Yasası" Olarak Kamp:

Şiddet ve Politika Üzerine Bir Değerlendirme

Walter Mosley. *Black Betty*.
Y: Pelican Books
1994: 1).

Michel del Castillo.
Ardeşim Budala. İstanbul:
An Yayınları. Çev. Aykut
Ferhan: s. 23.

Ghetto Pedagogy

"Dad?"

"Yes?"

"Why do black man always

Kill each other?"

(long pause)

"practicing"¹

"İçtenlikle söyleyin, dostum, her yanı saran bu insan kıyımı
aqlınızı kurcalamıyor mu?"²

Giriş

Düsseldorf havaalanının pasaport kontrol gişeleri hem girişlerde hem çıkışlarda iki ana bölüme ayrılıyor: Avrupa Birliği yurttaşları ve diğerleri. Eğer yolunuz "diğerleri" bölümüne düşüyorsa, sizi bir başka sürpriz bekliyor. Pasaport kontrol kuyruğuna bir çeki düzen vermek amacıyla yer yazılan bir uyarı yazısı, üstelik Türkçe: "Lütfen burada bekleyiniz!". Pasaport kontrolünüzü yavaş ve ayrıntılı biçimde yapan görevlinin yüzünüze daha dikkatli bakması, dikkatinin dağılması için gerekli bir önlem bu. Yasanın ve şiddetin belli belirsiz bütünleştiğine dair bir bölgedesiniz. Görevli memur bir yandan pasaportunuzu, bir yandan yüzünüzü inceliyor, şeklinizi şemalinizi süzüyor. Bütün evraklarınız tamam bile olsa, o göz göze geliş anındaki davranışınız çok önemli. Biliyorsunuz havaalanlarında, "gerektiği" takdirde, 96 saate kadar göz altında tutulabilirsiniz. Havaalanı gözaltılarında

"yasa", görevli memurların medeni kültürleri, tecrübeleri, o anki ruh halleriyle belirlenir. Bu durum, bana benzer deneyimleri olanlar için neredeyse rutin bir işlemdir ve üzerinde durulacak önem de değildir; ancak devlet, ulus devlet, yurttaşlık, öteki vb... kavramların ne anlama geldiğinin test edilmesi bakımından da o ölçüde iyi bir başlangıç noktası olabilir.

İtalyan filozof Giorgio Agamben, yasa ve şiddet arasındaki belirsizliğin giderek çoğaldığı mekanları çözümlediği ufuk açıcı denemelerinde, kampı, devlet, ulus, toprak üçlüsüne eklenen dördüncü bir öge olarak tanımlıyor (Agamben, 1998: 175-176).³ Kamp, yalnızca toplama kampları gibi, "olanüstü hallerde" uygulanan bir güvenlik önlemi olmaktan çıkmalı çok oldu. Küresel kentlerin varoşları, etnik gettolar, havaalanları kampın hukuksal yapısının halen geçerli olduğu mekânsal düzenlemelerdir. (1998: 176).

Bu çalışma, Agamben'in "Modernin Yasası Olarak Kamp" adlı makalesinin eleştirel bir tartışması olarak görüldü. Agamben, modernliğin siyasal ontolojisinin kampın ortaya çıkış nedeni olduğunu tartışmaya açıyor. Yaşamsal önemde olduğunu düşündüğüm bu tartışmayı ana hatları ile özetledikten sonra, Agamben'in eksik bıraktığını düşündüğüm bir noktaya dönmek istiyorum: Agamben, şiddet ve yasa arasındaki belirsizliğin devlet-ulus-toprak üçlüsünün stratejik bütünlüğün doğduğunu göstermekle yetiniyor; oysa, yirminci yüzyılın son çeyreğinde "yurttaşlar, kendi iradeleriyle kendi

3

Giorgio Agamben, Verona Üniversitesi'nde felsefe profesörüdür. Bunun yanı sıra, Walter Benjamin'in bütün yapıtlarının İtalyanca çevirmeni ve editörüdür. Bu çalışmada Agamben'in düşüncesinin genel bir incelemesi ve değerlendirilmesi amaçlanıyor. Bu nedenle, *Homo Sacer* kitabının ilgili bölümleri ve Samuel Weber/Hent de Vries'in derledikleri *Violence and Identity* adlı kitabında yer alan makaleyi kullanmakla yetindim. Dikkatli bir okuyucu, Agamben'in düşüncesindeki Walter Benjamin'in etkisini farkedecektir.

kamplarını oluşturuyorlar, kampların sınırlarını da çizebiliyorlar. Mikro şiddeti yeni yaşam alanlarının yasası kılan bu boyut incelenmeksizin, kampı yalnızca ulus-devletin egemenlik sınırları içinde değerlendirmek çok eksik bir değerlendirme olacaktır.

1.

Kamp sözcüğü doğrudan toplama kamplarını hatırlattığı için, daima irkiltici bir içeriğe sahip olmuştur. Kamplarda yaşananlar hukuksal suç tanımını çoktan aşan, mağdurların yakınlarının ve tüm insanlığın gözünde yer yüzünde şimdiye kadar varolan en insanlık dışı uygulamalar olarak görülmüştür. Dolayısıyla kurbanların ve toplama kamplarından sağ kurtulanların anıları, toplama kampı pratiklerinin ürkütücü içeriğini de belirlemiştir. Peki ama kamp nedir? Kampların hukuksal-siyasal yapısı nedir? Bütün bu insanlık dışı olaylar buralarda nasıl gerçekleştirilmiştir?

Agamben, sorunun insanı dehşete düşüren anılardan bağımsız bir biçimde ele alınması gerektiğini öne sürüyor (Agamben, 1997: 106). Eğer kampın hukuksal-siyasal yapısından hareketle sorun ortaya konabilirse, başka bir ürpertici gerçekle karşı karşıya olduğumuz daha iyi anlaşılabilir: "Kamp, geçmişe ait tarihsel bir olgu ya da anomali olmak yerine, içinde yaşadığımız siyasal mekanın yasası ve saklı modelidir." (1997: 106). İlk bakışta şaşırtıcı ve abartılı gelebilecek bu önermenin, yaşadığımız dünyanın sorunlarına yakından bakıldığında nedenli doğru olduğunu görebiliyoruz. Bu nedenle, Agamben'i izleyerek, öncelikle kampın ne olduğunu, ne tür bir hukuksal-siyasal bir yapı içinde biçimlendiğini inceleyelim.

Kampın ilk kez ne zaman ve nerede ortaya çıktığı tartışmalı olsa da, yaklaşık bir tarih olarak 19. yy'ın sonunu verebiliriz. Mekanlar bu açıdan daha net bir karşılaştırma olanağı sunmaktadır. Bütün kamplar, kolonyel ayaklanmalar sonu-

cunda, koloni otoritelerinin ilan ettiği sıkıyönetim ve olağanüstü hal ertesinde kurulmuştur. Nazi toplama kampları (*Konzentrationslager*), kampın hukuki süreci hakkında daha ayrıntılı bilgilerle doludur. Ancak şimdilik şu kadarı söylenebilir: Kamp, mevcut ceza hukukunun değişikliğe uğramış bir versiyonundan çok, kural dışı durum (*Ausnahmezustand*) ve sıkıyönetim tarafından kurulmuştur (Agamben, 1997: 106).

Almanya'da ilk toplama kampları sanılanın aksine, Naziler tarafından değil, Sosyal Demokratlar tarafından kuruldu. Elbette, Nazi toplama kamplarından farklı olarak, bunlar kitlesel imha kampları değildi. Ancak bu durum, 1923'te kurulan bu kamplarda binlerce komünist militan ve Doğu Avrupa'dan gelen çok sayıda Ashkenazi'nin (Doğu Avrupa Yahudileri) topluca tutuklu bulundurulduğu gerçeğini değiştirmiyor (Agamben, 1997: 107; Drobisch ve Wieland, 1993). Burada ilginç olan, toplama kamplarının kuruluş gerekçeleridir. Gerek Sosyal Demokratlar'ın ve gerekse Naziler'in toplama kamplarını kurarken dayandıkları hukuki gerekçe, 4 Haziran 1851 tarihli Prusya Yasası'na kadar götürülebilir. Bireylerin, kamu güvenliği nedeniyle ortada bir suç olmadan da gözaltına alınabilmelerine olanak tanıyan Schutzhaft (önleyici gözaltı), aynı zamanda, kişisel özgürlüklerin korunmasının da garantörüdür. *Schutzhaft*, olağan dönem hukuki içinde düşünülmüştür. Kuşatma, savaş, olağanüstü hal, sıkıyönetim ve kural dışı durumla, kısaca olağanüstü hukuk koşullarında geçerli olacağı varsayılmıştır. Nitekim, Weimar Anayasası'nın 48. maddesine göre, cumhurbaşkanı, kamu güvenliğinin ve düzenin tehdit altında olduğu dönemlerde, güvenliğin ve düzenin yeniden tesisi için gerekli kararları alabilir; eğer gerekiyorsa askeri gücün yardımına başvurabilir. Kamu güvenliği ve düzenin yeniden tesisine kadar geçen süre içerisinde Cumhurbaşkanı, temel hakları geçici süreyle de olsa askıya alabilir.

Weimar Cumhuriyeti'nde birçok kez durumun kuraldışı olduğu tesbitinden hareketle, temel haklar askıya alınmıştır.

Burada önemli bir sorunla karşı karşıyayız: Her ne kadar kuraldışı durum mevcut hukuk düzenine atfen ve bu düzen içinde tanımlanmış olsa, durumun kuraldışı olduğunu tespit mercii bu düzen içinde belirtilmişse de, siyaset, egemenlik, iktidar kavramları olmaksızın bu süreci doğru bir biçimde değerlendirmek olanaksızdır. Bunu en somut biçimde, "kamu güvenliğinin yeniden tesis edilmesine kadar" ifadesinin belirsizliğinde yakalamak olanaklıdır. Bunun çarpıcı bir örneği olması bakımından, Naziler'in 1933'te iktidara gelmelerinin hemen ardından temel hakları askıya almalarını gösterebiliriz. Ancak bu kez, durumun kuraldışı olduğu asla açıkça dile getirilmemiştir. Yine de, Weimar Anayasası'nda kuraldışı durumlar için izlenen prosedürün takip edilmesinden, benzeri bir mantık içinde hareket edildiğini çıkarabiliriz. "Düzen yeniden tesis edilinceye kadar" ifadesinin muğlaklığı bu kez somut biçimde kanıtlanmıştır. Çünkü Nazilerin iktidarda kaldığı 12 yıl boyunca askıya alınan temel haklar, asla yeniden yürürlüğe konmadı. Bu ne anlama geliyor? Başta Carl Schmitt olmak üzere dönemin Nazi hukukçularının deyişiyle bu durum "iradi bir kuraldışı durum" demektir (Schmitt, 1933). Toplama kampları iradi ya da hukuken tanımlanmış bu kuraldışı duruma dayanarak kurulmuştur. O halde, yukarda kısaca değinilen siyaset-egemenlik-iktidar sorununa yeniden dönmek gerekiyor. Öznesi hukuken önceden tanımlanmış olsa bile, durumun kuraldışı olduğuna karar veren kimdir? Normal ve kuraldışı hangi ölçütlerle birbirinden ayrılabilir? Bu ölçütleri oluşturan yalnızca hukuk süreçleri midir? Kamp bu sorulara verilebilecek yanıtların ışığında anlam kazanan bir mekan düzenlemesidir: Düzenleyerek konumlandırma (devlet); konumlandırarak/konum kaydırarak düzenleme (egemenlik); kuraldışını kural haline getirme (kamp).

2.

Egemenliğin paradoksu, egemenin aynı anda hukuksal düzenin hem içinde hem de dışında olmasından kaynaklan-

maktadır (Agamben, 1998: 15). Carl Schmitt'in ünlü formülüyle, egemen, durumun kuraldışı olduğuna karar verendir (Schmitt, 1934: 11). Durumun kuraldışılığına karar veren, Schmitt'in öngördüğü haliyle, Weimar Anayasası'nın 48. maddesinde belirtilen Cumhurbaşkanıdır. Dolayısıyla egemenlik, hukuk düzeni içinde tanımlanmıştır ve ulus-devlet anlayışında mündemiçtir. Ancak egemenliği, olağan hukuk düzeni içinde değerlendirmek pek de olanaklı değildir. Çünkü egemen, kuraldışını tesbit ederek, kuralların etkin olması için müdahale edebilme iradesini içerir. Bu iradenin salt hukuksal bir boyut taşımadığını belirtmeye gerek yok.⁴ Paradoks, kuralların, egemenin kuralların dışında kalarak, kurallar dışında bir kural olamayacağını tayin etme yetkisinden kaynaklanıyor.

"Her genel kural, düzenli, gündelik, somut bir yaşam çerçevesine gerek duyar; ki kuralların düzenlenişine tabi olsun, kurallar olgulara uygulanabilsin" (1934: 19). Bu açıdan her genel kuralın, geçerlik iddiası bakımından türdeş bir alımlanmaya gereksinimi vardır. Oysa, kuraldışı durumlara ya da kaosa uygulanabilecek bir kural yoktur. Bu nedenle her düzen, aynı zamanda hukuksal düzen oluşturma girişimidir. İşleyen bir düzen yaratılmak durumundadır ve egemen böyle bir durumun işleyip işlemediğine karar verendir (1934: 20). Burada çalışmamız açısından ilginç bir konuya geliyoruz. Kuraldışı durumları ortadan kaldırma kararı, kuraldışı olduğu düşünülen tekil (*singular*) etkinlikleri dışarıda bırakma eğilimidir. Bu açıdan bakıldığında, kaos ya da kuraldışı, kuralı önceleyen ilksel bir durum değildir; kuralların askıya alınmasından, ortadan kaldırılmasından doğan duruma ilişkindir. Agamben, sözcüğü etimolojik kökeniyle bağlantılı biçimde, kavramı dışarıya koyma (*ex-capare*) açısından değerlendirirken, kuralın kuraldışını dışarda bırakmasını, kuralın kapsamını daraltma ya da genişletmede işlemsel bir etkinlik diye değerlendiriyor. Yasanın gücü, kendisini kendi dışındakiyle bağlantılı biçimde kurabilme kapasitesinde aranır (Agamben, 1998: 18). Bu kapasite, hiçbir biçimde içeremediği tekilliği dışarıya koyarak, ba-

4
Helmut Quaritsch, yakınlarda yayımlanan bir makalesinde, durumun kuraldışı olduğuna karar verme yetkisinin Anayasa Mahkemesinde olduğunu belirtmiştir. Buna örnek olarak da Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin Avrupa Birliği ile ilgili Maastricht kararını göstermiştir (Quaritsch, 1996).

5 Schmitt, "Die Diktator" adlı yapıtında komiseryal ve egemen diktatörlükleri birbirinden ayırmıştır. Komiseryal diktatör, mevcut düzenin yeniden tesisi için duruma müdahale eden, egemen diktatör, düzeni tanımlayan ve betimleyendir. Egemen diktatör, anayasa yapımı ve kurucu iktidarın hedeflerini ortaya koyar; komiseryal diktatörlükte ise tali iktidarın korunması ve kollanması görevi ifade edilir (Schmitt, 1927; Quaritsch, 1996). Schmitt daha sonraki egemenliği konu alan yapıtlarında yukarıdaki ayrımı muğlaklaştıran bir yol izlemiştir. Genel ve tikel arasındaki bu belirsizliği hukuk düzeni ve egemenlik açısından değerlendiren mükemmel bir çalışma için bakınız Christoph Menke (1997).

6 K. Orobisch ve G. Wieland (1993) aktaran Agamben (1997: 109).

7 Agamben'in kastettiği şey, kampa yöneticinin her davranışının aynı anda bir yasa ve davranış olduğu gerçeğidir.

zen de kural ve kuraldışı arasındaki çizgiyi belirsizleştirerek genel ve tekili adlandırma kapasitesidir.⁵ Bu açıdan bakıldığında egemenlik, yalnızca belirli bir mekanı (toprak) düzenleme, hukuksal ve toprak düzenlemesi ve konumlaması değildir (*ordnung und ortung*). Herşeyden önce dışarıda olanı içermeye, dışarı ve içerisi (ki burada hukuk düzeni kastediliyor) arasındaki sınırları oynak hale getirme; bu işlemselliğe uygun belirsizleştirme etkinliğidir.

3.

Kamplarda, kuraldışı durum -ki tehlike anında geçici bir süre için kuralların askıya alınmasıdır- sürekli bir mekansal düzenlemeye dönüşmüştür; yine de kamp normal düzenin dışında ele alınmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken bir durum var; durumun kuraldışı olduğuna karar veren egemen, kuralların normal işleyişinin yeniden tesisine kadar, kuralları askıya almışken, ayrıca toplama kamplarına neden gereksinim duymuştur? Bir başka ifadeyle, bütün toplumsal düzen ve düzenlemeler, egemenin iradesi doğrultusunda kuraldışının ortadan kaldırılmasına dönük seferberlik halindeyken, ayrıca neden toplama kampları kurulmuştur? Bu soruya net bir yanıt vermek kolay değil. Nazi hukukçular iradi kuraldışı durumda hukuku, "Führer'in sesi, kimliği ve emirlerinde yaşayan doğrudan bir alımlama" olarak değerlendiriyor. Buna göre "kampların ortaya çıkışında ne bir emir, ne bir yönerge yoktu. Bir gün oradaydılar."⁶

Kamp, kuraldışı bir mekan olarak kendi içinde bir paradokstur. Normal hukuki düzenin dışında konumlandırılan bir toprak parçası olan kamp, dışarda bırakılmış haliyle içerilmiştir (Agamben, 1997: 109). İradi bir biçimde kuraldışı duruma karar veren egemen (Führer), hukuk ve olgu arasındaki dolayımı çoktan ortadan kaldırmıştı.⁷ Kamplarda, yalnızca yasaların askıya alınması değil yasa ve gerçekliğin birbirinin yerine geçtiği bir durum söz konusudur. Kampların amacı, is-

tikrarlı bir kuraldışı durum yaratmaktır (Agamben, 1997: 110). Kamplarda, içerisi ve dışarısi kural ve kuraldışı, meşru gayrimeşru, bireysel hak ve hukuki koruma türünden kavramların hiçbir anlamının kalmadığı bir belirsizlik hakimdir (1997: 110). Bu nokta, Agamben açısından gerçekten önemlidir. Çünkü kamplarda iktidar, hiçbir dolayımaya gerek kalmaksızın yalın yaşamla, hayal edilebilecek en mutlak biopolitik mekanla karşılaşır (1997: 110).⁸ Sesi, mimikleri ve sözcükleri canlı bir hukuk, yaşayan bir yasa olan Führer'in konuşmalarını yorumlayan ve kendi aktüel pratiklerine uyarlayan bir Nazi'nin hukuken nasıl bir suçu olabilirdi? Hele, toplama kamplarının üyeleri Yahudiye -ki yahudiler kamplara geldikleri anda çoktan yurttaşlık haklarını kaybetmiş yalın canlılardı-. Führer'in iradi kuraldışı durumu, yalın yaşam üzerinde politika yapmanın en doğrudan aracıdır.

Kamp, bu yalın yaşamın kurallarla, kuralın kuraldışı ile, hukuk ve olgunun iç içe geçtiği bir belirsizliğin mekanıdır (1997: 113). Bu haliyle kamp, belirli bir tarihsel olguya indirgenemeyecek bir düzenlemenin, daha doğrusu kuraldışının kural haline geldiği bir düzenlemenin mekanıdır.

4.

1991'de İtalyan polisi, kaçak Arnavut göçmenleri ülkelere geri göndermeden önce, Bari'de uzun süre stadyumda tutmuştu. Vichy Hükümeti'nin Yahudiler'i Alman makamlarına teslim etmeden önce toplama kamplarına gönderdiğini biliyoruz. Uluslararası havaalanlarında göçmenlerin sorgulandığı polis karakolları kampın dönüşüme uğramış modern bir örneğidir. Ruanda, Bosna gibi ülkelerde toplama kampları, hatta özel etnik tecavüz kamplarının varlığı bize, kampın geçmişte kalmış tarihsel bir olgu olmadığının en önemli kanıtlarını sunuyor. Agamben'in verdiği örneklere her gün yenilerinin eklendiği bir dünyada yaşıyoruz. Bu örneklerin tümünün dayandığı iki ortak özellik var: Ulus devlet sınırlarını zor-

8

Agamben, tüm canlıların paylaştığı yaşam zoe (temel ihtiyaçların giderilmesine yönelik) ile bireylerin ve toplumların kendilerine özgü yaşam biçimleri, bios arasında bir ayrım yapıyor. Birincisi Oikos'un, ikincisi Polis'in ve politikacının alanına girer (Agamben, 1998: 1-2). Biopolitika, modern devletin, nüfus, toprak, refah ve idare siyasalarının sonucu ortaya çıkan "yönetme" biçimidir. Michel Foucault'un son dönem çalışmalarında formüle edildiği haliyle; moder iktidar ve yönetme stratejilerinin bir parçasıdır. Agamben, Foucault'un biopolitika konusundaki çözümlemelerine belirli bir mesafeye yaklaşmaktadır. Ancak konumuz itibari ile, daha ayrıntılı bir değerlendirmeye burada girmiyorum.

9 Latince'de *natio* ve *nation* aynı kökten türemiştir.

10 Walter Benjamin, Schmitt'in egemen ve egemenlikle ilgili tezlerini bir adım ileriye götürmez, modernliğin kuraldışı süreklilik kazandığı bir ritm olduğunu, egemenliğin yeniden tesis edilebileceği bir ilk durum söz konusu olamayacağını belirtmiştir. Schmitt/Benjamin ilişkisi konusunda bakınız Samuel Weber (1992). Agamben'in kuraldışı sürekliliğine ilişkin çözümlenmeleri, Benjamin/Schmitt ilişkisi ekseninde okunmalıdır.

layan göç hareketleriyle ilgili olmaları, ya da ulus-devlet sınırlarının yeniden gözden geçirilmesine neden olan iç savaşların yaşandığı ülkeler olmaları. Bu nokta Agamben için önemlidir. Çünkü ulus-devleti oluşturan belirli bir yer (toprak), belirli bir düzen (devlet) ve bu ikisi tarafından dolayımlanan, yaşamın tanımlanmasına ilişkin kurallar (doğum ya da ulus)⁹ içinden çıkılmaz bir bunalıma girmiş bulunuyor (Agamben, 1998: 175). Kamp, yurttaşların yurttaşlık haklarının yitirilmesi ve yeni yurttaşlık yasaları olgusuyla birlikte ortaya çıkmıştır. Yalın yaşamın ulus-devletle bağıntısı zayıfladıkça hukukun askıya alındığı kuraldışı durum demek olan konumlandırılmamış düzen yerini kuraldışı süreklilik kazandığı düzensiz bir konumlandırmaya bırakıyor (1998: 175).¹⁰ İnsan hakları, yurttaşlık vb. gibi kavramların yukarıda sözü edilen toprak-devlet-ulus etrafında şekillendiği düşünülürse, ötekinin, yurttaşlıktan düşürülenin, göçmenin, mültecinin deneyimleri bu gibi kavramlara kolay çevrilemez tekil durumlar olarak kalıyor.

Agamben, kampın 20. yüzyılda geçirdiği dönüşümlerden (*metamorfoz*) söz ederken, yukarıda değinilen örneklerin dışında kentlerin varoşlarında, gettolarda kampın yaşamaya devam ettiğini belirtiyor: "Kentlerin içlerinde güvenli biçimde konumlandırılan kamp, gezegenin yeni biyopolitik yasasıdır" (1998: 176). Bu son nokta Agamben'in kampı tartışırken eksik bıraktığını düşündüğüm bir başka soruna götürüyor bizi. Aşağıda 5. kısımda bu noktayı ele alıyorum.

5.

Kampın siyasal modernliğin bunalımına denk düştüğünü tartışan Agamben, kamp ve getto duvarlarının gönüllü biçimde örüldüğü, yükseltildiği sivil toplumdaki şiddet karşısında nedense suskundur. Modernlik koşullarında, egemenlik ve iktidarın kuraldışı sürekli kılmasının bir sonucu oldu kamp. O halde, karşı iktidar, iktidar karşısı politikalar her yer-

de kampların duvarlarını yıkmakla uğraşmaktalar diye düşünebilir insan. Ancak sınırların sorun bundan biraz daha karmaşık gözüküyor. Kuraldışı süreklilik kazanmasında, sivil toplumdaki değer çözümlerinin de önemli bir rolü bulunuyor. Getto, bilindiği gibi, tarihi çok eskilere dayanan bir dışarıda bırakma/içerme/koruma/korunma düzenidir. Günümüz kentlerinde, özgür ve güvenli yaşamın "sokağa geri dönelim" şiarıyla birlikte düşünüldüğü pahalı siteler, birbirine benzer dünya görüşüne -örneğin İslami- sahip insanların belirli bir apartman, site, ya da sokağı kendi yaşam tarzlarına uygun biçimde çevirmeleri çok da şaşırtıcı örnekler değildir. Kimlik politikaları, haz ve bedene dönük siyasetler, etnik temelli değerler, Agamben'in sözünü ettiği yalın yaşamın bir başka yüzüdür.

Bugün şiddet, devlet kaynaklı olduğu ölçüde belki de daha fazla toplum kaynaklıdır. Dünya üzerine giderek yaygınlaşan mafya, çeteleşme olguları, ötekine karşı önyargılı etnik şiddet, kuraldışı durumun sürekli hale gelmesindeki sivil boyutun işlevleri konusunda daha dikkatli çözümlenmeleri zorunlu hale getirmektedir.¹¹

Agamben'in, Walter Benjamingil pasifist, mesyanik anarşizminin post-modern liberal kimlik politikalarıyla doğrudan bir bağıntısı olmamakla birlikte, getto duvarlarının gönüllü bir biçimde örülmesi konusundaki suskunluğu, çözümlenmelerindeki önemli ve yazık ki yaygın bir eksikliği gösteriyor. Bilindiği gibi, çok kültürlü, demokratik bir kültürü savunan liberal entellektüeller, biraz da radikal sağ grupların tek yönlü aktivizmleri karşısında, kültürel kimlikleri, özellikle de göçmen, mülteci kimliklerini durağan biçimde değerlendirme ve meşrulaştırma eğilimindedirler. Bunun somut bir örneğini Alman entellektüellerinde görüyoruz. İslami cemaatlerin kültürel ve siyasal ortodoksluğu, ötekine duyduğu korku ve nefret bunun sonucu oluşan içe kapanıklık, Alman liberal, yeşil ve sol entellektüelleri açısından ötekinin varolma hakkının bir parçasıdır. Açılan her cami ya da kuran kursu, İslami muha-

11 Bu konuda ve daha genel olarak şiddetin mikro boyutları konusunda mükemmel bir formülasyon için bakınız Claus Offe (1996).

fazakarlığın bir göstergesi olmaktan çok kimlik politikalarının demokratik bir ifadesidir. Bütün göçmen topluluğunu aynı kalıba sokmanın tuhaflığı bir yana, bu topluluğun Almanya içinde dönüşüp çoğulculaşmasının, ötekiyle ilişkiye geçmesinin önünde yükselen her türlü etnik, dinsel önyargılar duvarının çok kültürlülük olarak anlaşılması oldukça hazin bir durumdur. Berlin Kreuzberg'deki Türk gettosunun bütün Almanya'ya yayılmasında, ötekini mutlak öteki olarak kabul edişin hiç mi sorumluluğu yoktur? Bütün bir toplulukla özdeşleştirilen bu matbu kimlik anlayışını bütün insanlığı niteleyen yalın yaşamdan nasıl ayırabiliriz?

Richard Sennett, "Yabancı" adlı makalesinde, Agamben'in eksik bıraktığını düşündüğüm sorunu mükemmel biçimde tartışmaktadır (1996: 173-179). Sennett'e göre yabancı, ünlü Rus düşünürü Alexander Herzen'in sürgün anılarında belirir. Bu yabancı, yaşadığı ülkenin siyasal hayatına katılan, ancak kendisini yaşadığı yerle özdeşleştirmeyendir (1996: 193). Antropolojik sınırların ötesine geçebilen bir kamusal alanın varlığı, yabancıların ulusal kimliğini aşabilen bir siyasal katılma hakkı talebi, farklılıkların birarada bulunduğu eşitsiz olarak yapılmış bir şehirde, ayakta kalabilmenin tek yoludur (1996: 193).

"Modern toplumda antropoloji özgürlüğü tehdit eder hale gelmiş bulunuyor. Farklılık deneyimine ilişkin zorlukları, çelişkileri göze almaktan kaçınan antropolojik öznelere "yasası", ırksal dayanışma, etnik kimlik, yaş, cinsel pratikler vb. gibi kendine ait referanslarla dolu bir toplumdur." (1996: 194). Yabancı, yer değiştirmeyi, yeni konumları yanlış, tehlikeli bir şey olarak görmez. Tam da yabancı olmanın bilinci yabancıyı, toplumsal ilişkilerin geriliminden, çelişkilerinden korkup geri çekilmek yerine, ötekiyle ilişkiyi sürdürmede ısrarcı kılar. Bunun için, "yalnızca birbirini anlayan insanlar birlikte karar alabilirler" (1996: 193).

Sonuç

Bu çalışma boyunca ısrarla iki şeyi vurgulamaya çalıştım. Kamp, kuraldışının süreklilik kazandığı bir dünyada, egemenlik ve iktidar ilişkilerinin, düzeni olmayan bir konumlaşma biçimidir. Bu tesbiti Giorgio Agamben'e borçluyuz. Zaten bu metnin ana argümanı da Agamben'in siyasal teori, yasa ve şiddet açısından yaşamsal önemde gördüğüm bu tesbitinin açınlanması ve tartışılmasına ayrılmıştır. İkinci nokta, Agamben'in sorunu tartışmayı bıraktığı yerde başlıyor: Siyaseti ve özgürlüğü, kuraldışını kural hale getiren yalın yaşam politikalarına indirgeyen yalnızca iktidar (devlet) değildir; kampların duvarlarını ören, kendi gettolarını inşa eden grup ve pratikler, sivil toplumun içinde de odaklanmıştır. Örneğin Türkiye'de son aylarda yaşanan linç arzusunu, salt medya ve devlet kışkırtması olarak anlamak, modernin yasası olarak kamp olgusunu hafife almak olacaktır.

"Alay mı? Sizi anlıyorum, çok sevgili dostum, sizi anlıyorum. Gülme tanrıların silahıdır! Ne var ki Voltaire bile, Calas'ı savunmak söz konusu olduğunda, şaka yapmayı ve kendi bahçesini ekip biçmeyi bir kenara bırakmıştı. Ve belki de bu yüzden büyük bir insan oldu. Herşey yanubamızda, eşliğinizin ötesinde olup biterken nasıl gülebilirsiniz? Aynı dehşet dünyanın kıtasında yenilenip dururken nasıl gülebilirsiniz? Büyük kıyımların tekeli Nazi Almanyası'nın, Sovyet komünizminin tekelinde olmadığı gibi, Çin'in ya da Afrika'nın da elinde değil. Gülünç sayılabilecek etnik gruplar bile kendi ölçülerinde soykırımlar gerçekleştirmeyi başarabiliyor. Bosnalılar, Hırvatlar, Hutular; insan gülmekten kırılır doğrusu. Göreceksiniz sonunda Pigmeler bile bu işe soyunacak. Eksikliğini duydukları şey yalnızca kuram. Bütün iş kuramda öyle değil mi? Kuram esas. Kuram olmaksızın -deyim yerindeyse- kısa vadeli, geleceksiz cinayetler işleyebilirsiniz. Yapılan şeyleri büyük ölçekli yapmaya sağlayan şey, fikirdir."¹² (Castillo, 22)

Kaynakça

- Agamben, G (1997). "The Camp as the Nomos of the Modern", *Violence, Identity, and-self-determination* S. Weber and H. de Vries (ed.) içinde. Stanford, 106-118.
- Agamben, G. (1993). *The Coming Community*. Minneapolis.
- Agamben, G. (1998). *Homo Sacer Sovereign Power and Bare Life*. CA: Stanford.
- Boldt, H. (1972). "Ausnahmestand", *Gesammelte Grund Begriffe, Stuttgart* R. Koselleck v.a. (ed.) içinde. Bd 1: 343-377.
- del Castillo, M. (1998). *Kardeşim Budala*. İstanbul: Can Yayınları.
- Faber, R. (1998). "Walter Benjamins Ursprung des Deutshen Trauerspiels und Ernst H. Kantorowicz", *Die Zwei Körper des Königs. Ein vergleich*, W. Ernst/C. Wismann (Ed.), *Geschichtskörper. Zur Aktualität von E. H. Kantorowicz* München: 171-186.
- Heller, A. (1996). "Has Biopolitics Changed the Concept of the Political? Some Further Thoughts About Biopolitics", *Biopolitics. The Politics of the body, Race and Nature* A. Heller and S. P. Rickman (ed.) içinde. Aldershot: 3-16.
- Hobsbawm, E. (1998). "Ethnicity, Migration and the Validity of the Nation-State", *Toward a Global Civil Society* içinde M. Walzer (ed.). 2nd Editon. London: 235-240.
- Keane, J. (1996). *Reflections on Violence*. London.
- Menke, C. (1997). "Gnade und Recht. Zur Carl Schmitts Begriff der Souveränität", *Internationale Zeitschrift für Philosophie*, H 2: 20-39.
- Mosès, S. (1994). *Der Engel der Geschichte*. F/M.
- Offe, C. (1996). "Modern "Barbarity": A Micro-state of Mature?", *Biopolitics. The Politics of the body, Race and Nature* A. Heller and S.P. Rickman (ed.) içinde. Aldershot: 17-40.
- Posquino, P. (1986). "Bemerkungen zum "Kriterium des politischen" Bei Carl Schmitt" *Der Staat*, Bd 25 (3): 385-3989.
- Quaritsch, H. (1996). "Souveränität im Ausnahmestand. Zum Soverätätsbegriff im werk Carl Schmitt", *Der Staat*, Bd 35 (1): 1-30.
- Scheuerman, W. E. (1994). *Between the Norm and the Exception*. MA: Cam.
- Schmitt, C. (1927). *Die Diktator*. München.
- Schmitt, C. (1927). *Der Begriff des Politischen*. Berlin.
- Schmitt, C. (1934). *Politische Theologie*. Berlin.
- Sennett, R. (1996). "The Foreigner", *Detraditionalization* P. Heels et al (eds.) içinde. Oxford: 173-199.
- Stolleis, M. (1996). "Die Idee des Souveränen States", *Der Staat*, Beiheft 11: 63-102.
- Weber, S. (1992). "Taking Exception to Decision: Theatrical-Theological Politics Walter Benjamin and Carl Schmitt", U. Steiner (Hs); *Walter Benjamin, 1892-1990 zum 100 Geburtstag*. Bern/NY: 123-137.

State and Culture in South Korean Development

Abstract

Economic growth in South Korea has been widely examined in the hopes that it can provide a model which can be applicable elsewhere in the world. The article takes an in depth analysis of the developmental state in South Korea and its role in the achievement of growth. It argues that the state's role in bringing about economic transformation was facilitated by a unique combination of state-society relations, international forces and cultural endowments. While neo-classical and market friendly interpretations are influential, neither are congruent with the experience of South Korea whose economic growth has been shaped by a developmental state strengthened by its relationship with society and within the international system. Due to the uniqueness of South Korean development it is not conducive as a model to be replicated in other LDCs. However, South Korean experience can provide some useful insights for other countries: certain states can play a key role in economic growth, their ties to society will effect the ability to effectively intervene in economic affairs, these ties may be affected by the involvement of international actors as well as the unique cultural endowments which exist, the international system must be conducive to growth and above and beyond anything else countries must develop strategies which are unique to their own individual circumstances.

Güney Kore'nin Kalkınmasında Kültür ve Devlet Özet

Güney Kore'nin ekonomik gelişmesindeki başarısı, diğer ülkelere örnek teşkil edip edemeyeceği açısından yoğun bir araştırma konusu olmuştur. Bu makale Güney Kore'de "kalkınmacı devlet" in ekonomik büyümedeki rolünü derinlemesine bir incelemeye tabi tutmakta ve toplum-devlet ilişkisi, uluslararası güçler ve kültürel niteliklerin özgün bir bileşiminin devletin ekonomik büyümeyi gerçekleştirmesinde büyük bir rol oynadığını ileri sürmektedir. Dolayısıyla Güney Kore'ye özgü koşulların diğer ülkelerde tekrar edilemeyeceği sonucuna ulaşmaktadır ki bu da Güney Kore'nin gelişmesini serbest piyasa ekonomisinin bir zaferi olarak gören Neo-Klasik yaklaşımla taban tabana zıt düşmektedir. Ama gene de Güney Kore deneyi diğer ülkelerin dikkate alması gereken şu ilginç sonuçları ortaya koymaktadır. Birincisi bazı devletlerin ekonomik büyümede önemli bir rol oynayabileceği. Ama burda dikkat edilmesi gereken nokta devletin toplumla olan ilişkisinin niteliğinin ekonomik sorunlara müdahalesinin başarısında çok etkin bir rol oynayacağı gerçeğidir. Ayrıca uluslararası ilişkiler ve ulusal kültür yapısı da devletin ekonomiye müdahalesinde bir yerde belirleyici olabilir.

Zülküf Aydın
Centre for
Development Studies
University of Leeds